

Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA
Gaziantep Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü
Gaziantep/TÜRKİYE
ikaya@gantep.edu.tr
ORCID

Dr. Mehmet Emin KALGI
Milli Eğitim Bakanlığı
Öğretmen
Şanlıurfa/TÜRKİYE
mehmet.emin.63.21@gmail.com
ORCID

**ÖMER SEYFETTİN'İN "İLK
NAMAZ" HİKÂYESİNDE
ÇOCUK VE İNANÇ
TASAVVURU**

CHILD AND BELIEF
ENVISAGEMENT IN OMER
SEYFETTİN'S "FIRST PRAYER"
STORY

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 17.07.2021	Received Date: 17.07.2021
Kabul Tarihi: 21.10.2021	Accepted Date: 21.10.2021
Yayınlanma Tarihi: 30.10.2021	Date Published: 30.10.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Kaya, Ahmet İhsan ve Kalgı, Mehmet Emin. "Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz" Hikâyesinde Çocuk ve İnanç Tasavvuru", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 15, Güz 2021, s. 249-259.

Kaya, Ahmet İhsan and Kalgı, Mehmet Emin. "Child and Belief Envisagement in Omer Seyfettin's "First Prayer" Story", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 15, Fall 2021, p. 249-259.

[10.28981/hikmet.972669](https://doi.org/10.28981/hikmet.972669)

Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA

Dr. Mehmet Emin KALGI

**ÖMER SEYFETTİN'İN "İLK NAMAZ" HİKÂYESİNDE ÇOCUK VE İNANÇ
TASAVVURU**

CHILD AND BELIEF ENVISAGEMENT IN ÖMER SEYFETTİN'S "FIRST PRAYER"
STORY

ÖZ

Birey ve toplum yaşamının şekillenmesinde etkili olan din/inanç aynı zamanda insanları duyuşsal yönden etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Sosyolojik ve psikolojik birçok işlevi olan din, bireyin gelişim evrelerine göre farklılıklar gösterir. Gelişim evrelerinden duyuşsal yapı içinde yerini alan dinî gelişim süreci, kendine has özelliklere sahiptir. Bebeklik döneminde her yönüyle ebeveyne bağlı olan birey, ilk çocukluk döneminde daha çok taklide dayalı davranışlarıyla antropomorfik tanrı tasavvuru sergiler. Realist çağ olarak ifade edilen son gelişim evresinde, tanrı tasavvuru yerini giderek sembolik ve somut anlayışa bırakır. Dinî duygu, dinî bilinç ve kavramlar anlam kazanmaya ve hayata geçmeye başlar. Bu araştırmada, Türk çocuk edebiyatının öncülerinden biri olan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde inanç/tanrı tasavvurunun çocuk eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada veriler, dokümantasyon tekniği ile elde edilmiştir. Verilerin analizi için içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, İnanç Tasavvuru, Çocuk Edebiyatı, Ömer Seyfettin.

ABSTRACT

Religion and belief are one of the most important factors affecting people in many aspects (cognitive, affective, behavioral, etc.), as well as having a strong influence on the shaping of individual and social life. Religion, which has many sociological and psychological functions, varies regarding to the developmental stages of the individual. The religious development process, taking its place in the affective structure, which is one of the developmental stages, has its own characteristics. In this study, it is aimed to examine the conception of belief/god in the stories of Ömer Seyfettin, one of the pioneers of Turkish children's literature, in terms of child education. In this study, in which qualitative research method was used, the data were obtained by the documentation technique. Content analysis technique was applied for the analysis of the data.

Keywords: Psychology of Religion, Conceiving of Belief, Children's Literature, Ömer Seyfettin.

Giriş

Türkçeye Arap dilinden geçen “tasavvur” kelimesi, göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırmak anlamında kullanılmaktadır. Tasavvur edilecek şey, kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce olan bir varlıksa onun tasavvuru da diğerlerinden farklılık gösterir. Tanrı tasavvuru, bireyin Tanrı ile ilgili duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını ifade eden zihinsel ve duyuşsal işlemlerden oluşur. Kişiyi ruhsal ve zihinsel yönden etkileyen bu tasavvur, inanç bağlamında ele alındığında inanan ile inanmayan arasında düşünsel, duygusal ve davranışsal farklılıkları su yüzüne çıkarır (Erdoğan, 2015: 224). Bireylere göre değişkenlik gösteren bu kavram, soyut olgular içermesi nedeniyle insanın gelişim evrelerine göre de farklılıklar gösterir.

Araştırmacılar insanı daha iyi tanımlamak için gelişim evrelerine ayırır. Bireyin ilk dönemini kapsayan gelişim evreleri, bebeklik (0-3 yaş), ilk çocukluk (3-6 yaş) ve son çocukluk (7-12 yaş) olmak üzere üç döneme ayrılır (Çardak, 2013: 54-62). Soyut ve somut işlemler temelinde değerlendirilen bu evreler de her bireyde farklı özellikler gösterebilir. Bu durum, duyuşsal gelişim içinde değerlendirilecek olan inanç tasavvuru/dinî gelişim için de geçerlidir. Bireyin ilk evresi olan bebeklik (0-3) döneminde kişi, her yönüyle ebeveynlerine bağlıdır. Bu yaşlarda bireyde gözle görülebilir dinî belirtiler mevcut değildir (Hüseyin, 2011: 166). Bilişsel işlemlerin sınırlı düzeyde gerçekleştiği ilk çocukluk döneminde (3-6 yaş) daha çok taklit söz konusudur (Kalgı, 2020: 24). Çevresinde gördüğü her şeyi taklit eden çocuklarda dinî uyanışlar bu yaşlarda başlar ve daha çok çevresini taklit ederek ortaya çıkar (Karaca, 2015: 166). Özellikle bu dönemdeki çocuklarda antropomorfik tanrı tasavvuru (Tanrı'yı beşeri çizgiler ve modeller çerçevesinde düşünmek) belirgin olarak göze çarpar (Certel, 1996: 56). Tanrı'yı gökte oturan ak sakallı bir dede (Armaner, 1980: 84), bir dev veya ejderha (Beit-Hallahmi - Argyle, 1997: 147) olarak düşünürler. Bu dönemde oluşan Tanrı tasavvurunun sonraki dönemlerde onların algıları üzerinde bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir (Kalgı, 2020: 24). Bu nedenle inanç tasavvuru çocuklara sağlıklı bir şekilde kavratılmalıdır.

Çocukluk döneminde Tanrı inancı son derece önemlidir. Çocuklar varlığı Allah ile ilişkilendirerek anlamlandırma kabiliyetini küçük yaşlardan itibaren edindiğinde bu onun dinî ve ahlakî gelişimi için güçlü bir başlangıç oluşturur. Bunun yanında ilk dönemde din eğitiminin çocukta ilgi uyandırma ve kutsallık hissini uyandırıcı nitelikte olması önerilir. Soyut anlama yeteneği tam oturmamış bireylerde anlama düzeylerine uygun dinî kişilikler ve semboller ön plana çıkarılabilir. Hz. Peygamber'in yanı sıra sahabe ve İslam büyükleri, cami, minare, ezan, bayramlar, ibadetler vs. dini inancın oluşumunda önemlidir. Ancak çocuklara Allah'tan hiç bahsetmemeli anlamı çıkarılmamalıdır. Özellikle çevresindeki varlıkları keşfeden bir çocuğa evren ve yaratıcı ilişkisi üzerinden Allah hakkında bilgi verilmeli ve onun anlayabileceği bir şekilde sunulmalıdır (Ölçer, 2011).

Olumlu inanç/tanrı tasavvuruna sahip kişilerin bireysel ve toplumsal kurallara yönelik algıları olumsuz tanrı tasavvuru geliştirmiş kişilere göre daha pozitif (Bilici, 2015, 308) olduğu söylenebilir. Realist çağ olarak nitelenen (Beit-Hallahmi - Argyle, 1997: 147) son çocukluk döneminde (7-12 yaş) dinî gelişim antropomorfik tanrı tasavvurundan sembolik ve somut anlayışa evrilir (Hüseyin, 2011, 169). Bu dönemde dinî bilginin edinilmesi ve genişlemesi, dinî kavramların somutlaşması ve dinî ritüellerin bilinçli bir şekilde yerine getirilmesinin daha belirgin olduğu ifade edilir (Yavuz, 2013: 40). Bu yaştaki çocuklara dinî bilgilerin kazandırılması ve olumlu tanrı tasavvuru edinilmesi için soyut düşünce ve bilgilerden kaçınılmalı, dini ritüelleri çocuğa dayatmak yerine ılımlı ortamlarda, tatlı bir dille aktarılmalı ve bazı tekniklerle (hikâye, örnek olay vb.) Allah'ın merhamet edici yönü vurgulanmalıdır (Hökelekli, 2013: 261).

Çocukların daha olumlu ve sağlıklı bir inanç/tanrı tasavvuru edinimlerinde her şeyden önce bireyin gelişim özellikleri bilinmelidir. Ardından edebiyat, spor ve sinema gibi sanat dallarından yararlanılmalıdır. Sanat dallarından edebiyatın zihinsel, duyuşsal işlevleri nedeniyle birey üzerinde olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle çocukların örgün ve yaygın eğitiminde en çok yararlanan kaynaklardan birinin hikaye ve roman olduğu söylenebilir. Eğitim sürecinde Türk edebiyatının önemli yazarlarından Ömer Seyfettin'in (1884-1920) hikâyeleri, materyal olarak kullanılmıştır. Zira o, çocukluk anıları, tarihî kahramanlar, toplum sorunlarını anlattığı hikâyeleriyle "her yaştan bireyin okuduğu ve ilk okuma zevkini tattığı yazarların başında gelmektedir" (Geçgel - Sariçan, 2011, 175).

Ömer Seyfettin'in, eserlerini özellikle çocuklar için değil daha çok toplumu sosyal yeniliklere hazırlamak için yazdığı bilinmektedir. Yazarın hikâyeleri tarih ve değerler eğitimi açısından incelendiğinde hem "Eski Kahramanlar" serisi içinde yer alan "Pembe İncili Kaftan", "Başını Vermeyen Şehit", "Topuz", "Kütük", "Diyet" gibi hikâyelerin (Özpay, 2020, 243-244) hem de "Üç Nasihat", "Yüksek Okçeler", "Kaşağı", "İlk Namaz" gibi hikâyelerin çocuklar için uygun olduğu, diğer hikâyelerininse sosyal inkılâba yönelik yazıldığı görülür (Özsaray, 2018, 416). Ömer Seyfettin henüz hayattayken ve özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra çok okunan yazarlardandır.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada veriler dokümantasyon tekniği ile elde edilmiştir. Verilerin analizi için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmada öncelikle yazarın inanç/tanrı tasavvuru ile ilgili olması düşünülen hikâyeler incelenmiştir. Hikâyelerin incelenmesi sonucunda "İlk Namaz" adlı hikâyenin amaçlanan konu ile ilgili olduğu görülmüştür.

Bulgular ve Yorumlar

Ömer Seyfettin, eserlerinde Tanrı ya da inanç tasavvurunu asıl konu olarak işlememiştir. Ancak olay anlatımları ve mekân tasvirlerinde yer yer dinî ifade ve terimlere yer verdiği görülür. Değerler konusunda okuyucuyu

bilinçlendirmeyi de amaçlayan yazar, "Perili Köşk", "Sanduka", "Keramet", "Kurbağa Duası" gibi hikâyelerinde batıl inançlar konusunda okuyucuyu bilinçlendirmeye çalışır. Ancak Tanrı ve inanç tasavvuruna pek değinmez. Yazarın hikâyelerinden "İlk Namaz"da inanç tasavvurunun ön planda olduğu söylenebilir. Bu nedenle çalışmada *İlk Namaz*, hikâyeden yola çıkarak çocuklarda inanç/tanrı tasavvuru ile ilgili bulguların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, hikâyede geçen kişiler ve bu kişilerin özellikleri ile hikâyedeki rollerinin çocuklarda nasıl bir inanç/tanrı tasavvuruna yol açtığı tartışılmıştır.

Tablo 1. İlk Namaz Hikâyesinde Geçen Dini Kavram ve Bu Dinî Kavramların Kullanılma Sıklıkları

Namaz (f)	Abdest (f)	Maneviyat (f)	Cami (f)	Minare (f)	Müezzin (f)
3	3	1	1	1	1
Seccade (f)	Sünnet (f)	Tekbir (f)	İslam (f)	Şeytan (f)	Melek (f)
3	2	2	1	1	6
Allah (f)	Besmele (f)	Dua (f)	Kur'an (f)	Ahiret (f)	Cehennem (f)
2	1	6	2	1	1

"İlk Namaz" hikâyesinde yer alan inanç tasavvurunu içeren kavram ve kelimelerin sayısına bakıldığında en fazla dua kavramının geçtiği görülmektedir. Daha sonra hikâyede namaz abdest ve seccade kavramlarının en çok kullanıldığı görülmektedir. Hikâyede en az kullanılan kavramlar ise maneviyat, cami, minare, müezzin, İslam, şeytan, ahiret ve cehennem olduğu tespit edilmiştir.

Bir hatıra niteliğinde olan "İlk Namaz"da olayın öznesi ve anlatıcısı yazarın kendisidir. Ömer Seyfettin, bu hikâyeyi (1905) kaleme aldığı 21 yaşındadır. Olay akışında Ömer Seyfettin, soğuk bir kış gününde sabah namazı için yatağından kalkar. Namaz hazırlıkları ona on beş yıl önceki annesinin ilk abdest aldırışı ve namaz kıldırışını hatırlatır. Annesi Ömer'i okşayarak uyandırır, Pervin'in yardımıyla ona abdest aldırır. Annesinin yardımıyla kıldığı ilk namazı anlatır. Namazdan sonra dua edişlerini, ödevini yanlışsız okuduğunu hatırlar. Sonra annesinin Kuran okuyuşunu, onu meleklerle benzetişini ve rüyasında melekleri görmek umuduyla uykuya dalışını hatırlar. Anlatıcı on beş yıl önceki çocukluğu ile beyhude geçen yılların yaraladığı ruhunu ve yok olan maneviyatını sorgular. Hayatında anlamlı tek şeyin çocukluk anıları olduğunu terennüm eder.

Çocukluk yıllarına derin bir özlem duyan Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde samimi din/inanç duygusunu dile getirir. Metinde inancın temel kavramlarının hemen hemen hepsine yer verildiği söylenebilir. Zira hikâyenin başlığı, "İlk Namaz" şeklinde adlandırılır ki namaz, dinin direği olarak bilinir. Metnin

akışında cami, minare, ezan, müezzin, besmele, abdest, seccade, tekbir, sünnet, yeşil başörtüsü, melek, Kuran, dua... gibi kelimelere yer verilir. Samimi bir şekilde dile getirilen bu kelimelerde derin manevi hazzın yansımaları sezilir. Psikolojik olarak kendini iyi hissetmeyen anlatıcı, ruh hâlinin karamsarlığını yansıtan soğuk bir kış gününün tasviriyle hikâyeye başlar. Çılgın fırtınaların haykırırları, tehditkâr rüzgârların camları dövüşüyle uyanır. Kesici ve parçalayıcı kışın, merhametsiz yırtıcı soğukları yüzünü ve ellerini tokatlarken kollarını sıvayarak abdestini alır. Dış mekânı şöyle tasvir eder:

"Pencereye dayandım. Önümde, buradan altta kalan bütün evler, donmuş ve yaşam belirtisi göstermeden duruyorlardı. Deniz sınırsız lacivert bir donmuşlukta uyuyor ve şafağın sönen gölgeleriyle titreyen uzak ve sisli sahillere beyaz dalgalarıyla nihayetsiz bir ara sınırı çiziyordu" (Ömer Seyfettin, 2018, 123).

Yazar, soğuk ve kasvetli havanın sersemliği içinde pencereden dışarı bakarken Eski Cami'nin minaresini görünce ruhuna bir huzur geldiğini hisseder. Bu durum şöyle tasvir edilir:

"Evlerin arasında fakir ve önemsiz fakat bir maneviyatın yüceliğiyle ile semaya doğru yükselen Eski Cami'nin küçük ve ihtiyar minaresi daha boştu. Sonra... Minarenin şerefesinde genç müezzin zayıf gölgesi hareket etti. Hırkama bütün bütün büründüm. Soğuktan büzülmüş ve düşünceli, bu bezmiş evrenden ve karanlığa karşı unutulmaz bir ulu seslenişin hatırası gibi derinden akis ve ruhumu korkuyla titreten ezanı dinlerken, on beş senedir kalkabildiğim bu büyüklük ve tanrısallıkla dolu sabahların birincisini düşünüyordum" (Ömer Seyfettin, 2018, 123-124).

Metnin akışında okuyucunun da içini ısıtan cami tasviri ve ezan gibi kelimelerin dışında Allah, Kuran okuma, namaz, abdest, dua, yeşil başörtüsü gibi kavramlara yer verilir ki anlatıcı, namazdan sonra annesinin müminlerin maddî ve manevi hidayet rehberi olan, Kuran okuyuşunu izler.

"Uykum yoktu, anneme bakıyordum. Yeşil başörtüsü başında, bu yarı aydınlığın karanlığı içinde, bir hayal gibi hareket ederek Kur'an'ını aldı ve pencerenin kenarına, geniş sedire oturarak titrek ve ince sesi ile tilâvete başladı. Ruhumda bu güzel sesi dinleyerek... Büyük yeşil başörtüsünün altında, tıpkı ölen bir hemşireye benzeyen güzel ve asım çehresini görerek... ve yavaş yavaş sallanan, yakaran ve hafifçe başını seyrederek dalıyordum" (Ömer Seyfettin, 2018, 127).

Namazdan sonra uyumayan anlatıcı, güneşin doğuşunu ruhani bir duyguyla anlattır ve meleğe benzettiği annesiyle ahirette buluşacağını tasavvur eder. İnanç tasavvurunun temelini oluşturan melek ve ahiret, cennet-cehennem kavramlarına göndermelerde bulunur.

“Kur’an okuyan annemin şimdi etrafına toplanmaları gereken melâikeleri görüyorum zannederek dalıverdim. Yüzümün üstünde, ahirette güller bitecek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmayacak olan sol kaşımın ucunda tatlı bir ürperme duyuyor, sonra annemin aydınlık bir zambak aydınlığıyla parlayan dudaklarının kımlıdanmasına bakarak... O görülmeyen melâike kanatlarının saçlarıma, annemin şimdi Kur’ân tutan ince parmakları ile okşadığı sarı saçlarıma dokunduklarını hisseder gibi oluyor ve dalyordum...” (Ömer Seyfettin, 2018, 128).

Geçmiş derin bir özlemle terennüm eden yazar, inancın ve İslami değerlerin birey üzerindeki olumlu etkilerini aktarmaya çalışır. İnanç tasavvurunun en önemli unsurlarından duayı da ihmal etmez. Yazar namazdan sonra, yine annesinin öğrettiği şekilde Allah’a dua eder.

“Evvla İslâm olduğum için ey Allah’ım sana hamd ederim, de... Sonra vatanımızın düşmanlarını perişan etmeni senden isterim de... Sonra da bütün eziyet çeken, hasta olan, felakette bulunan, fakir olan Müslümanların selâmet ve sağlıklarını senden temenni ederim, de... Kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et! demişti” (Ömer Seyfettin, 2018, 126).

İnançlı bir kadın olduğu anlaşılan anne, çocuğuna Müslümanlığın büyük bir nimet olduğunu hatırlatarak Allah’a şükretmesini ister... Sonra Allah’tan düşmanları perişan etmesini, önce zor durumda kalan tüm Müslümanlar sonra da kendi selametini talep eder. Bu dua, çocuklar tarafından tam olarak anlaşılamayacak olsa da İslami ve millî bazı değerleri telkin etmesi bakımından öğretici olduğu söylenebilir. Dua çocuklara inancın/Müslümanlığın bir değer olduğunu belirtir. Pek çok mensubu bulunan büyük bir topluluğun parçası olduğu sezdirilir. Ayrıca tasavvur ettiği yaratıcıdan kendi iyiliği, doğru yoldan sapıtırıcı güçlerin kötülüklerinden de korunmasını talep ettiği görülür (Ceyhan, 2018, 58).

İlk Namaz’ın son çocukluk dönemi (7-12 yaş) ve daha büyüklere uygun olduğu söylenebilir. Hikâye soğuk bir hava tasviri ile başlar. İlk cümleler, okuyucuya sabah namazını eda etmenin zorluklarını sezdirmiş olsa da içleri ısıtan cami tasviri ve on beş yıl önce alınan abdest ve kılınan ilk namaz okuyucudaki olumsuz algıyı değiştirir. Olay örgüsünde Tanrı ve inanç tasavvurunu etkileyen en önemli unsurlardan biri de sevgi, merhamet ve huzurun membaı olan anne unsurudur. Anne, şefkat dolu bir üslupla çocuğunu sabah namazına şöyle uyandırır:

“...on beş sene evvel beni ilk sabah namazına kaldırmış idi Galiba yine böyle bir kıştı. Onun odasına bitişik olan küçük karyolamda uyurken bir öpücük gibi alnımı okşayan nazik eliyle, nazik ince parmaklarıyla saçlarıma tarayarak:

– Haydi Ömerciğim kalk, demişti. ‘Kalk haydi yavrucuğum.’

Ben gözlerimi açmıştım. Köşedeki küçük yazıhanenin üzerinde yanan küçük gece kandili -ah, bunu unutamam, bu bir kedi kafası idi- iki pencereyi olan odamın beyaz, muşamba perdelerinin esmerliklerini aydınlatıyor ve yeşil camdan gözleriyle bakıyordu.

- Fakat anneciğim, demiştim, daha gece...

Her vakit öptüğü yerden, sol kaşımın ucundan tekrar öperek:

- Yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer... diye koltuklarımdan tutarak kaldırdı” (Ömer Seyfettin, 2018, 124).

Çocuğunu şefkatle namaza uyandıran anne, ona abdest almayı ve namaz kıldırılmayı öğretir. Hikâyede anneye yüklenen rolün inanç tasavvurunun aktarımında hayli etkili olduğu söylenebilir.

Annenin çocuğuna namaza niçin kalkılması gerektiğini açıklaması inanç tasavvuru açısından önemli bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ömer’in nasıl abdest alacağı ve namazı nasıl kılacağına dair her şey annesi tarafından öğretilir. Bu, din öğretiminde de ilk öğretmenin anneler olduğunu gösterir. Bu tavrın din öğretimi açısından yol gösterici bir örnek olduğu söylenebilir. Bu durum hikâyede şöyle ifade edilmektedir:

“- Haydi besmele çek!...

Pervin ılık suyu ellerime döküyor, annem başucumda:

- Yüzünü... Kollarını, yine üç defa... diye fısıldıyor, unuttuğca:

- Aa, hani başına mesh... gibi uyarılarla yanlışlarımı bana tekrar ettiriyordu” (Ömer Seyfettin, 2018, 125).

Anne oğluyla birlikte namaza dururken daha önce öğrettiklerini hatırlatarak şöyle devam eder:

- İki rekât sünnet... Gece öğrendiklerini anımsa unutmadın ya?

- Hayır...

- Haydi..

O, iftitahteki tekbirini ellerini omuzlarına kaldırarak kadın gibi yaparken, ben de istemeden onu taklit etmiştim. Sünneti bitirdikten sonra bana, gözlerinin tatlı ve etkileyici bir gülümseme ile:

- Yavrum, demişti, sen kadın mısın? Kadınlar öyle başlar, sen erkeksin, ellerini kulaklarına götüreceksin.

Ve hararetli elleriyle benim küçük ellerimi kulaklarıma kaldırdı:

- İşte böyle... diyerek erkek iftitahtımı öğretti” (Ömer Seyfettin, 2018, 126).

Okuyucu, zevkle izlenen bir film şeridi gibi kılınan namazdan sonra nasıl dua edileceğine geçer.

Çocuklar, sosyal öğrenme kuramına göre çevresinde gördüğü her şeyi taklit eder. Ebeveynlerinin dinî davranışlarını (namaz kılma, dua etme, salâvat getirme gibi) da taklit ederek öğrenir (Hökelekli, 2013, 252). Taklitle başlayan din veya Allah tasavvuru, sonraki dönemlerde oluşan dinî duyguları, düşünceleri ve davranışları etkilemektedir. Çünkü olumlu Allah tasavvuru geliştirmiş çocukların toplumsal normları değerlendirme algıları, olumsuz Allah tasavvuru geliştirmiş çocukların toplumsal normları değerlendirme algılarından daha pozitifdir (Bilici, 2015, 308). Sağlıklı bireylerin yetişmesi ve toplumların inşasında başta anne-baba olmak üzere rol model olabilecek bireylerin davranışlarına dikkat etmesi gerekmektedir.

Sonuç

Ömer Seyfettin, üzerinde en çok çalışılan Türk edebiyatı öykücülerinden biridir. Yazarın *İlk Namaz* dışındaki diğer eserlerinde Tanrı/inanç tasavvuru hakkında fazla bulgulara rastlanılmaz. Ancak bu tasavvuru çağrıştıran kelimelere yer verildiği söylenebilir. 8 sayfadan oluşan "İlk Namaz"ın kurgusu ve olayın akışındaki samimi ifadeler, bu tasavvura özellikle yer verildiğini gösterir. Eserde en çok altı defa dua ve melek kavramı yer alır. Üçer defa namaz, abdest ve seccade; ikişer defa Allah, Kur'an, sünnet ve tekbir; birer defa da diğerleri olmak üzere toplam 38 defa dinî kavrama yer verilmiştir. Bu durum, hikâyede inanç tasavvuruna yer verildiğini göstermektedir.

"İlk Namaz"da yaşamın ağırlığı karşısında yorgun düşen özne/anlatıcı, içine düştüğü bunalımdan özlem duyduğu çocukluk anılarına sığınır. Anlatıya derinlik ve duygusallık katan bu durum, inanç tasavvurunu daha etkili hâle getirmiştir.

Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde iletiler için dikte edici ve nasihat verici üsluba yer vermemiştir. Hatıralarının sıcaklığında sezdirme yöntemini kullanan yazarın bu tutumunun çocuk gerçekliği ve çocuk edebiyatı nitelikleri açısından yerinde ve uygun olduğu söylenebilir.

Eserde inanç ve Tanrı tasavvuruyla ilgili cümle ve kavramların çocukların duyuşsal ve zihinsel gelişimleri yanında toplumunun değerlerini benimsemesi açısından da etkili olduğu ifade edilebilir.

Değerler ve dini yaşamın yer aldığı hikâyede olumlu Tanrı/inanç tasavvurunun olduğu görülmektedir. Bu ve buna benzer hikâyelerin Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi ilgili ders kitaplarında materyal olarak kullanılması yerinde olacaktır.

Hikâye boyunca annenin dini gerek bizzat kendi hayatında uygulaması gerekse çocuğuna ibadet yapma alışkanlığı kazandırırken şefkatli olup tatlı bir dil kullanması oğlu üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. Ebeveyn ve eğitimcilere örnek olacak bu tür davranışların iletilerin aktarımında özellikle de din öğretiminde örnek oluşturacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Armaner, Neda. (1980), *Din Psikolojisine Giriş 1*, Ayyıldız Yayıncılık, Ankara.
- Beit-Hallahmi, Benjamin - Argyle, Michael. (1997), *The Psychology of Religious Behaviour, Belief and Experience*, Routledge, 1st edition, London ; New York.
- Bilici, Ali Baz. (2015), *Gelişim ve Eğitim Odaklı Çocuk Psikolojisi ve Din*, Akademik Gelişim Yayınları, İzmir.
- Certel, Hüseyin. (1996) "Mekân İçinde Tanrı Tasavvuru ve Antropomorfik Düşünce", *Akademik Araştırmalar Dergisi* 3, 52-57.
- Ceyhan, Âdem. (2018), "Değerler Eğitimi Yönünden Ömer Seyfeddin'in Birkaç Hikâyesi", *Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi* 68/800, 55-64.
- Çardak, Mehmet. (2013), "Fiziksel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, ed. Şerife Işık Terzi, Pegem, Ankara.
- Erdoğan, Emine. (2015), "Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/29, 223-246.
- Geçgel, Hulusi - Sariçan, Ersin. (2011), "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Çocuk ve Eğitim Teması", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/2, 164-175.
- Hökelekli, Hayati. (2013), *Din Psikolojisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Hüseyin, Peker. (2011), *Din Psikolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Kalgi, Mehmet Emin. (2020), *Ortaöğretim Öğrencilerinde Dindarlık ile Kişilik Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Şanlıurfa Örneği)*, Çukurova Üniversitesi, Doktora Tezi, Adana.
- Karaca, Faruk. (2015), *Ölüm Psikolojisi*, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Ölçer, Eser. (2011), *Çocuk ve Her Şey*, Sokak Kitapları Yayınları, İstanbul.
- Ömer Seyfettin. (2018), *İlk Namaz*, Parıltı Yayıncılık, İstanbul.

Özpay, Ahmet. (2020), "Ömer Seyfettin'in 'Ferman' Hikâyesi ve Mazinin İhyası". *Prof. Dr. Ramazan Kaplan'a Armağan*. ed. Emiroğlu Öztürk vd. 243-255, Akçağ Yayınları, Ankara.

Özsaray, Yunus Emre. (2018), "Ömer Seyfettin'de Toplum Eğitimi: Hikâyelerin Değer Değişimi Açısından İşlevi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 58/2, 399-417.

Yavuz, Kerim. (2013), *Günümüzde İnançın Psikolojisi*, Boğaziçi Yayınları, Ankara.